

Asia: VN/1088/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (lukio- ja ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksut EU/ETA-valtioiden ulkopuolisille ja ammatillisen koulutuksen tilauskoulutus)

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnon keskeinen sisältö

Lukuvuosimaksujen käyttöönoton tuottamia tuloja ja kokonaisvaikutuksia on kuitenkin vaikeaa arvioida. Elinvoima-näkökulman sekä Suomen kasvavan osaavan työvoiman saatavuuden haaste tuntuu jääneen ilman vaikutusarviointia, kun ulkomaalaisen työvoiman saatavuus myös toisella asteella tehdään hakijan taloustilanteesta riippuvaiseksi.

Nuorten ikäluokkien pieneneminen muodostaa keskeisimmän haasteen sekä lukio- että ammatillisen koulutuksen järjestämisessä tulevana vuosina. Ongelma korostuu väestöään menettävillä alueilla, joissa on pieniä oppilaitoksia, kuten Viitasaarella. On vaarana, että ehdotetut muutokset entisestään lisäävät epätasa-arvoa pienten ja suurempien oppilaitosten välillä. Tähän ehdotetut muutokset eivät ole tuomassa helpotusta.

Viitasaaren kaupunki pitää tärkeänä, että hallitus selvittää toimenpiteiden vaikutukset kuntiin ja muihin koulutuksen järjestäjiin. On ilmeistä, että vaikutukset kohdistuvat hyvin eri tavoin eri koulutuksen järjestäjiin. Siksi vaikutusten arvioinnin tulee sisältää vaikutusarviot erilaisiin koulutuksen järjestäjiin. Vaikutusten arvioinnin tulee sisältää myös kokonaisarviointi, joka ei rajoitu ainoastaan vaikutuksiin lukio- ja ammatilliseen koulutukseen.

Viitasaaren kaupunki pitää tärkeänä, että hallitus seuraa tarkasti lukuvuosimaksujen käyttöönoton vaikutuksia. Erityisen tärkeää on seurata vaikutuksia koulu-tuksen saatavuuteen ja saavutettavuuteen sekä osaavan työvoiman saata-vuuteen eri puolella maata. Hallituksen tulee olla valmiina reagoimaan, mikäli koulutuksen saatavuus uhkaa heikentyä merkittävästi tai osaavan työvoiman saatavuus heikkenee.

On huolestuttavaa, että Suomesta vaikuttaa puuttuvan tietopohjaan ja analyysiin perustuva näkemys ja kestävä kokonaisstrategia, jossa linjataan Suomeen toisen asteen koulutukseen opiskelemaan tulemisesta suoma-laisen yhteiskunnan ja hyvinvoinnin rakentamiseksi.

Lukiokoulutuksen osalta on säädettävä ammatillisen koulutuksen tavoin, että kuntien ja kuntayhtymien ei tarvitse yhtiöittää toimintaansa järjestäessään julkisesti säädeltyä ja järjestämislupaan perustuvaa lukiokoulutuksen tilauskoulutusta.

On hyvä, että laissa määritetään lukuvuosimaksun minimitaso, mutta koulutuksen järjestäjän on mahdollista päättää myös korkeammasta lukuvuosi-maksusta. On kuitenkin ongelmallista, että valtioneuvosto määrittää luku-vuosimaksun minimitason vain yhdeksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Tämä haastaa entisestään kuntien taloutta ja sen suunnittelua, joka jo nyt valtionosuuksien osalta on äärimmäisen epävarmaa ja epäjohdonmukaista.

Hallituksen on oltava valmis käyttämään muita välineitä, jotta lukiokoulutuksen saavutettavuus ei heikkenisi.

Näitä välineitä ovat seuraavat:

- 1) Yksikköhinnan harkinnanvaraisen korotuksen hyödyntäminen.
- 2) Rahoituslaissa olevan lukiokoulutuksen keskimääräisen yksikköhinnan leikkauksen poistaminen.
- 3) Samoin on käynnistettävä valmistelu lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistamiseksi, jotta koulutuksen järjestäjät pystyvät huolehtimaan koulutuksen laadusta ja saavutettavuudesta.

Väestönkehityksestä johtuen Suomen haasteena on tulevana vuosina osaa-van työvoiman saatavuus. Lukuvuosimaksut voivat jossain määrin heikentää osaavan työvoiman saatavuutta. Jatkossa olisi kuitenkin edelleen mahdollisuus hyödyntää valtionosuusrahoitteista oppisopimuskoulutusta osaa-van työvoiman rekrytoinnissa. Tilannetta tulee kuitenkin seurata ja tarvittaessa käynnistää toimenpiteet, joilla varmistetaan ammatillisen koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus maan eri osissa sekä tarkoituksenmukainen hyödyntäminen osaavan työvoiman saatavuudessa.

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

-

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

-

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

On tärkeää, että lukuvuosimaksuja ei sovelleta vaihto-opiskelijoihin ja siitä pidetään kiinni myös jatkossa.

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

Lukuvuosimaksullisten opiskelijoiden poistamisen valtionosuusrahoituksen piiristä arvioidaan vähentävän ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoitusta 10 miljoonaa euroa vuonna 2026 ja 15 miljoonaa euroa vuodesta 2027 lukien. Vähennys on tehtävä vähentämällä järjestämisluvassa olevia opiskelijavuosien enimmäismääriä vastaavasti kuin valtionosuusrahoitusta pienennetään.

Ammatillisen koulutuksen järjestämisluasäätely muuttuu vuoden 2026 alusta siten, että järjestämisluvassa ei enää säädellä niiden opiskelijoiden määrää jotka ovat oppivelvollisuuslain (1214/2020) 16 §:n nojalla oikeutettu- ja maksuttomaan koulutukseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vastaavasti kuin lukiokoulutuksessa nuorten määrän vähentyminen vähentää myös ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärää.

Opiskelijat, jotka tulevat Suomeen opiskelemaan oppisopimuskoulutuksessa, tarvitsevat työperusteisen oleskeluluvan. Näin ollen ne opiskelijat, jotka tulevat Suomeen opiskelemaan oppisopimuskoulutuksessa työnteon perusteella myönnettyllä jatkuvalla oleskeluluvalla, eivät tulisi olemaan lukuvuosimaksuvelvollisia. Tämä mahdollistaisi jatkossakin osaavan työvoiman rekrytoinnin ja kouluttamisen suomalaisen tutkintojärjestelmän mukaiseen tutkintoon tai tutkinnon osaan. Väestönkehityksestä johtuen Suomen haasteena on tulevana vuosina osaavan työvoiman saatavuus. Yhtenä ratkaisuna on työ- ja koulutusperäinen maahanmuutto. Lukuvuosimaksut voivat jossain määrin heikentää osaavan työvoiman saatavuutta. Jatkossa olisi kuitenkin edelleen mahdollisuus hyödyntää valtionosuusrahoitteista oppisopimuskoulutusta osaavan työvoiman rekrytoinnissa. Tilannetta tulee kuitenkin seurata ja tarvittaessa käynnistää toimenpiteet, joilla varmistetaan ammatillisen koulutuksen tarkoituksenmukainen hyödyntäminen osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi.

Ennakoitavuuden ja opiskelijan oikeusturvan sekä koulutuksen järjestäjän hinnoittelun kannalta jossakin määrin ongelmallisena, että valtioneuvosto määrittää tosiasiallisesti lukuvuosimaksun minimitason vain yhdeksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Kuntaliitto esittääkin ehdotettavan lukiolain 34 a §:n täydentämistä siten, että lukuvuosimaksun suuruuden ennakoitavuus paranee sekä opiskelijan että koulutuksen järjestäjän kannalta.

On todennäköistä, että lukuvuosimaksujen käyttöönotto muuttaa EU/ETA-alueen ulkopuolisten opiskelijoiden profiilia. Se voi näkyä sekä opiskelijoiden lähtömaissa ja taustoissa että myös alueellisesti Suomessa eli opiskelijoiden oppilaitoksissa. On myös todennäköistä, että lukuvuosimaksujen käyttöönotto EU- ja ETA-maiden ulkopuolisille opiskelijoille vähentää opiskelijoiden määrää ainakin alkuvaiheessa. Ehdotus heikentää pienten kuntien mahdollisuuksia järjestää lukiokoulutusta.

koulutuksen saavutettavuuden haaste on vihdoin syytä ottaa myös kansallisesti vakavasti. Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on lukiolain 4.3 §:n mukaan erityinen velvoite varmistaa lukiokoulutuksen riittävä valtakunnallinen ja alueellinen saatavuus. Onkin syytä käynnistää valmistelu lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistamiseksi, jotta koulutuksen järjestäjät pysyvät tosiasiallisesti huolehtimaan koulutuksen laadusta ja saavutettavuudesta nuorten määrän jatkaessa useimmilla seuduilla pienenemistään. Eduskunnan joulukuussa 2024 päättämät muutokset olivat alkujohdanto, mutta nyt on syytä tarttua asiaan toden teolla. Kolmanneksi Kuntaliiton käsitöksen mukaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslakiin sisältyvä lukio-koulutuksen keskimääräisen yksikköhinnan leikkaus tulee välittömästi poistaa.

Lukiokoulutuksella on useimpien koulutuksen järjestäjien tapauksessa vahva yhteys perusopetukseen muun muassa yhteisen henkilöstön ja tilojen osalta. Lukioverkossa tapahtuvat muutokset vaikuttavat siten pienemmissä kunnissa yleensä myös perusopetukseen ja sen järjestämismahdollisuuksiin. Lukiokoulutus on pääväylä korkeakoulu-, etenkin yliopisto-opintoihin. Luonnoksessa oleva arvio valtionosuusrahoituksen piiriin luettavien lukio-opiskelijoiden rajaamisen vaikutuksesta sekä lukiokoulutuksen palveluverkkoon, perusopetukseen että korkea-asteen koulutukseen ja väestön koulutustason nostotavoitteeseen on riittämätön.

Nuorten ikäluokkien pieneneminen muodostaa keskeisimmän haasteen sekä lukio- että ammatillisen koulutuksen järjestämisessä tulevina vuosina. Se merkitsee sekä yksikkökustannusten nousua että palveluverkkoon.

Hallitus selvittää toimenpiteiden vaikutukset kuntiin ja muihin koulutuksen järjestäjiin. On ilmeistä, että vaikutukset kohdistuvat eri koulutuksen järjestäjiin hyvin eri tavoin. Osalla lukiokoulutuksen järjestäjiä valtionosuuteen oikeutettujen opiskelijoiden määrä puolittuu nykytilanteesta. Vaikutusten arvioinnin tulee sisältää myös kokonaisarviointi, joka ei supistu ainoastaan vaikutuksiin lukiokoulutukseen. On helppo arvioida lukuvuosimaksujen käyttöönoton vaikutus valtionosuusrahoituksen vähenemiseen, mutta on selvästi vaikeampaa arvioida lukuvuosimaksujen mahdollisesti synnyttämää tulovirtaa.

On tärkeää, että hallitus seuraa tarkasti lukuvuosimaksujen käyttöönoton vaikutuksia. Erityisen tärkeää on seurata vaikutuksia koulutuksen saatavuuteen ja saavutettavuuteen eri puolella maata. Hallituksen tulee olla valmiina reagoimaan, mikäli koulutuksen saatavuus uhkaa heikentyä merkittävästi. Myös seutukaupungit ja reuna-alueet on huomioitava ja kokonaisuutta on seurattava myös niiden kannalta.

-

Lausuntonne koskien oppivelvollisuuslakiin ehdotettavaa muutosta

-

Lausuntonne koskien tiedonvaihto-oikeuksia

-

Vuopionperä-Kovanen Helena
Viitasaaren kaupunki